

[Δεν χρησιμοποιείται]

Embargo: 12:00, 2/10/96

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Ομιλία του Πρωθυπουργού κ. Κώστα Σημίτη

στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

Τετάρτη, 2 Οκτωβρίου 1996

Λευκωσία

Αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά που βρίσκομαι σήμερα ανάμεσα σας, στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου. Το Πανεπιστήμιο της Κύπρου αποτελεί την δυναμικότερη έκφραση της πνευματικής και επιστημονικής δημιουργίας στην Μεγαλόνησο, την πολύτιμη επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό, που είναι ο κρισιμότερος παράγων για την επιβίωση, την πρόοδο και την ευημερία του Ελληνισμού.

Στις σημερινές συνθήκες, η εξασφάλιση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της αξιοπρέπειας ενός λαού πρέπει να στηρίζεται σε μία ισχυρή οικονομία, σε μία κοινωνία με συνοχή, με συλλογικές αξίες και αλληλεγγύη, σε ένα ακμαίο πολιτισμό και σε μία έντονη πνευματική δραστηριότητα. Μόνο σε αυτές τις συνθήκες είναι ισχυρό το ηθικό του λαού και γίνεται αποτελεσματική η προστασία και η ασφάλεια που παρέχουν οι ένοπλες δυνάμεις.

Χθές είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω το άριστο ηθικό και το αξιόμαχο των Ενόπλων μας Δυνάμεων και την βούληση όλων των πολιτικών δυνάμεων για μία δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού.

Η τιμή που μου γίνεται σήμερα από την Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Πανεπιστημίου της Κύπρου, μου δίνει την ευκαιρία να αναφερθώ διεξοδικότερα σε ένα άλλο τομέα: στην προοπτική οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ελλάδας και της Κύπρου στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον.

Γνωρίζω βέβαια ότι σε πολλούς τομείς της οικονομίας η πρόοδος που είχε συντελεστεί στην Κύπρο, αποτελεί παράδειγμα και για την Ελλάδα και ελπίζω ότι σε πολλά θέματα που θα αναφερθώ, η στενότερη συνεργασία Ελλάδας - Κύπρου μπορεί να αποδώσει πολλούς καρπούς.

Η Ελλάδα και η Κύπρος είναι ακλόνητα και απόλυτα ταυτισμένες στους αγώνες, τις αγωνίες και την προοπτική του Ελληνισμού. Η κοινή πορεία εμπλουτίζεται σήμερα ακόμα περισσότερο από την παρουσία και την προοπτική τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το νέο οικονομικό και πολιτικό ρόλο που μπορούν σήμερα να διαδραματίσουν στα Βαλκάνια και την Μεσόγειο.

Για να πετύχουμε σε αυτή την προοπτική, πρέπει να έχουμε μια κοινωνία με συνοχή και μία ισχυρή οικονομία, ικανή να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος και στον σημερινό ανταγωνισμό.

Η πρόκληση του διεθνούς περιβάλλοντος

Ζούμε σε μια περίοδο πολύπλευρων και ριζικών αλλαγών στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, τον τρόπο παραγωγής, την λειτουργία των επιχειρήσεων και την μορφή της απασχόλησης. Αυτό όλοι το ξέρουμε, το βλέπουμε γύρω μας. Πρέπει να βρούμε την ικανότητα να προσαρμοστούμε και να αντιμετωπίσουμε αυτές τις αλλαγές, πράγμα συχνά δύσκολο και ίσως οδυνηρό, διότι απαιτεί Σχέδιο, συλλογική και ατομική βούληση και - προπάντων - εγκατάλειψη της επανάπαυσης σε αυτό που έχουμε εξασφαλίσει μέχρι σήμερα. Πρέπει να βρούμε το θάρρος να παραδεχθούμε ότι ο κόσμος γύρω μας αλλάζει ταχύτατα. Αντί να αγνοούμε ή και να φοβόμαστε αυτές τις αλλαγές, να προσπαθήσουμε να τις εσωτερικεύσουμε και να τις εκμεταλλευτούμε προς το καλό της χώρας μας και το μέλλον των παιδιών μας που θέλουν να ζήσουν και να δημιουργήσουν σε ένα καλύτερο περιβάλλον, σε μία πιο ανεπτυγμένη κοινωνία .

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σήμερα μία τέσσερις προκλήσεις :

- Να εκσυγχρονίσει την οικονομία της για να μπορέσει έγκαιρα να καταστεί πλήρες και ισότιμο μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης.
- Να διαμορφώσει και να αξιοποιήσει ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας με τις χώρες των Βαλκανίων, της Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.
- Να κινητοποιήσει τους εργαζόμενους, τις επιχειρήσεις, κάθε παραγωγική δύναμη του τόπου σε μια νέα πορεία οικονομικής ανάπτυξης, απασχόλησης και ευημερίας.

- Να οικοδομήσει ένα σύγχρονο κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης που θα φροντίζει για τα πιο αδύναμα στρώματα και θα αποτρέψει τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης που εμφανίζεται σήμερα απειλητικά στις ανεπτυγμένες χώρες.

Διαθέτουμε πολλά πλεονεκτήματα:

Η Ελλάδα και η Κύπρος διαθέτουν ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον, δραστήριο και δημιουργικό ανθρώπινο δυναμικό, κοινωνική συνοχή και συναίνεση. Το μέσο επίπεδο ζωής μπορεί να μην φτάνει τις καταναλωτικές επιδόσεις άλλων κρατών, ζούμε όμως περισσότερο, έχουμε όμως πιο πλούσιες κοινωνικές σχέσεις και δραστηριότητες από άλλους λαούς. Έχουμε ακόμα ελλείψεις σε υποδομές και σύγχρονες υπηρεσίες, η κοινωνία μας όμως είναι πιο ασφαλής και αισιόδοξη, απο πολλές ανεπτυγμένες χώρες.

Σε αυτά τα φυσικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα, ήρθε τα τελευταία χρόνια να προστεθεί και ο γεωπολιτικός παράγων, που μετέτρεψε την Ελλάδα - αλλά και την Κύπρο - από ασύνδετη περιφέρεια της Ευρώπης σε σταυροδρόμι προς τις νέες αγορές των Βαλκανίων, της Ανατολικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής. Το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μόνη χώρα της περιοχής που είναι πλήρες μέλος της Ε.Ε. και από τις λίγες στον ΟΟΣΑ και άλλους διεθνείς οργανισμούς, μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη της σε πρωταγωνιστή και μητροπολιτικό κέντρο της περιοχής. Ανάλογη πορεία και ρόλο έχει ήδη αρχίσει να αποκτά και η Κύπρος.

Για να μπορέσουμε όμως να αξιοποιήσουμε αυτά τα πλεονεκτήματα πρέπει να υπερνικήσουμε τις αδυναμίες μας, που πολύ συχνά πνίγουν κάθε δημιουργική προσπάθεια και πρωτοβουλία: την επανάπαυση στο κράτος, την πελατειακή νοοτροπία, την

γραφειοκρατία, την αδυναμία αντιμετώπισης σύνθετων προβλημάτων, την εσωστρέφεια, την ατέρμονη αντιπαράθεση ακόμα και στα τετριμένα θέματα της καθημερινότητας, την συχνή έλλειψη σχεδίου και στρατηγικής.

Οι επιχειρήσεις

Στο σημερινό κόσμο, η Ελλάδα βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ προηγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό και από τις δύο κατευθύνσεις:

- Οι προηγμένες χώρες, διαθέτουν σύγχρονες υποδομές, έμπειρο στελεχικό δυναμικό και πολλές επιχειρήσεις που έχουν την δυνατότητα πραγματοποίησης μεγάλων επενδύσεων για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επιχειρήσεις που μπορούν να αξιοποιούν τα αποτελέσματα της έρευνας και τεχνολογίας, την γνώση των αγορών και τις διεθνείς συνεργασίες για να διαμορφώνουν νέα δεδομένα στην προσφορά και ζήτηση αγαθών.
- Οι αναπτυσσόμενες χώρες διαθέτουν το πλεονέκτημα του χαμηλού εργατικού κόστους και μπορούν να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις σε τυποποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες. Καταφέρνουν έτσι να εκτοπίζουν ακόμη και τις προηγμένες χώρες από την παραγωγή των αγαθών αυτών και αυξάνουν ολοένα και περισσότερο την παρουσία τους στις διεθνείς αγορές.

Η Ελλάδα, όπως και η Κύπρος, δεν έχουν ούτε την δυνατότητα, ούτε την επιθυμία να ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία χωρών. Είναι λοιπόν αδήριτη ανάγκη, εθνική επιταγή, να προσαρμοστούμε στις απαιτήσεις και το πρότυπο ανάπτυξης των προηγμένων χωρών. Εάν

μας ενδιαφέρει η επιτυχία στο διεθνή χώρο, οι επιχειρήσεις μας πρέπει να γίνουν ικανές να παράγουν προϊόντα και να προσφέρουν υπηρεσίες μεγάλης προστιθέμενης αξίας. Τέτοιου είδους προϊόντα και υπηρεσίες είναι σε μεγάλη ζήτηση και αποφέρουν όχι μόνο υψηλότερα κέρδη, αλλά επίσης αυξημένη απασχόληση και καλύτερο βιοτικό επίπεδο για τους εργαζόμενους.

Για να βρεθούν όμως και να παραχθούν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας χρειάζονται αρκετές προϋποθέσεις, κυριώτερη μεταξύ των οποίων είναι η επιχειρηματικότητα και η σύγχρονη γνώση και κατάρτιση των εργαζομένων. Χωρίς επιχειρηματικότητα και χωρίς σύγχρονη κατάρτιση θα εξακολουθούμε να παράγουμε τα υπάρχοντα τυποποιημένα προϊόντα και να προσφέρουμε τις παραδοσιακές υπηρεσίες. Όμως αυτές χαρακτηρίζονται όλο και περισσότερο από διεθνή υπερπροσφορά, μειωμένες τιμές και χρειάζονται επίσης ολοένα και λιγότερους εργαζομένους για να τις παράγουν και να τις προσφέρουν. Αν ακολουθήσουμε αυτό το πρότυπο, σε λίγα χρόνια θα έχουμε όχι μόνο πρόβλημα ανταγωνιστικότητας αλλά ταυτόχρονα υποαπασχόληση, ανεργία και πτώση του βιοτικού μας επιπέδου.

Με τα σημερινά δεδομένα, ένας είναι ο δρόμος. Δεν μπορούμε πιά να βασίσουμε την ανταγωνιστικότητά μας στο χαμηλό κόστος εργασίας. Η ποιοτική αναβάθμιση της εργασίας θα πρέπει να συνοδεύεται και από σημαντική μισθολογική βελτίωση. Κατά συνέπεια, η μόνη λύση που απομένει είναι η στροφή στο επώνυμο, ποιοτικό προϊόν, σε εξειδικευμένες αγορές. Ο εντοπισμός και η αξιοποίηση των υπάρχοντων πλεονεκτημάτων πρέπει να γίνουν από τις ίδιες τις επιχειρήσεις, ενώ το κράτος θα συνεισφέρει με την συγκρότηση και εφαρμογή του κατάλληλου τεχνολογικού, νομικού και μακροοικονομικού

πλαίσιου, που θα επιτρέψει την αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων και θα προσελκύσει νέους επενδυτές.

Για να ενισχυθεί αυτή η προσπάθεια πρέπει όμως να φροντίσουμε ώστε εγκαίρως να προσαρμοστεί η λειτουργία του κράτους, του τραπεζικού συστήματος, των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στις νέες απαιτήσεις.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας για την αναπτυξιακή απογείωση της οικονομίας μας, είναι η **εξωστρέφεια**. Οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν παράγουν πλέον για μία μικρή και προστατευμένη αγορά, αλλά για μία μεγάλη ευρωπαϊκή και μεσογειακή αγορά εκατοντάδων εκατομμυρίων, μια αγορά με πολύ περισσότερους ανταγωνιστές, αλλά και πολύ περισσότερες ευκαιρίες.

Εξωστρέφεια δεν σημαίνει μόνο εξαγωγές ορισμένων προϊόντων. Σημαίνει επίσης διεθνείς συνεργασίες και συμμαχίες των επιχειρήσεων, έτσι ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν το κατάλληλο μέγεθος στις νέες αγορές, να προσαρμοστούν εγκαίρως στην νέα τεχνολογία, να συμβάλλουν με τα δικά τους πλεονεκτήματα και να ωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα των άλλων.

Ακόμα όμως και οι επιτυχημένες επιχειρήσεις κινούνται συχνά στη λογική της σταδιακής προσαρμογής, προτιμούν τα μικρά βήματα βελτίωσης του κόστους και της παραγωγικότητας που αντισταθμίζουν την άλφα ή την δείνα συγκυριακή απειλή σε μία αγορά. Αυτή είναι μία σωστή αντιμετώπιση, αλλά μόνη της δεν αρκεί, γιατί εν τώ μεταξύ επέρχονται ριζικές αλλαγές στην τεχνολογία, δημιουργούνται νέα προϊόντα και ξεπροβάλλουν νέοι ανταγωνιστές.

Οι επιχειρήσεις, το τραπεζικό σύστημα, όλοι οι οικονομικοί παράγοντες πρέπει δίπλα στην καθημερινή προσπάθεια βελτίωσης να υιοθετήσουν και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, που θα τους επιτρέψει να δημιουργήσουν αυτοί πρώτοι και να καταλάβουν στρατηγική θέση στην αγορά. Δεν αρκεί οι επιχειρήσεις να προσπαθούν να διατηρήσουν μόνο την θέση τους σε μία δεδομένη αγορά, αλλά πρέπει να σχεδιάζουν μακροπρόθεσμα και να παίρνουν εγκαίρως την πρωτοβουλία εισόδου σε αναδυόμενες αγορές.

Το κράτος

Ένα σημαντικό μάθημα που διδαχτήκαμε από την αποτυχία του κεντρικού προγραμματισμού είναι ότι το κράτος δεν μπορεί να είναι καλός επιχειρηματίας. Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας είναι αποτέλεσμα ανταγωνιστικών προϊόντων, επιχειρήσεων και κλάδων. Το κράτος δεν μπορεί να παράγει ανταγωνιστικά, μπορεί να συνεισφέρει όμως με πολλούς τρόπους στην επιτυχία του ιδιωτικού τομέα, δημιουργώντας το κατάλληλο νομικό, θεσμικό και μακροοικονομικό πλαίσιο, διασφαλίζοντας τον υγιή ανταγωνισμό, και γενικότερα την ισότιμη μεταχείριση οικονομικών μονάδων, με τη θέπιση και εφαρμογή διαφανών και σταθερών κανόνων του παιχνιδιού.

Η αγορά από την άλλη μεριά δεν είναι πανάκεια, δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κυβέρνηση και τις δημοκρατικές επιλογές και διαδικασίες. Αντίθετα, η αγορά λειτουργεί καλύτερα σε ένα πλαίσιο όπου οι μεγάλες στρατηγικές αποφάσεις και οι «κανόνες του παιχνιδιού» συζητούνται, επεξεργάζονται και αποφασίζονται από την Πολιτεία.

Ως κράτος μπορούμε να βοηθήσουμε και να ενισχύσουμε τις προσπάθειες των επιχειρηματιών με σειρά μέτρων και δραστηριοτήτων,

ώστε να δώσουμε μία ώθηση στη βιομηχανία και στον τομέα των υπηρεσιών προς την σωστή κατεύθυνση. Παράδειγμα αποτελούν οι λεγόμενες **Οριζόντιες Πολιτικές**: υλικές και άυλες υποδομές, άρση αντικινήτρων, εκπαίδευση, τεχνολογία, βελτίωση αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Τα οριζόντια μέτρα αναγνωρίζονται σήμερα ως κρίσιμης σημασίας στο παγκόσμιο επίπεδο και ειδικότερα στην Ε.Ε.

Ένας επιπλέον τρόπος να ενισχυθεί η επιχειρηματική πρωτοβουλία είναι η ενθάρρυνση των συγκεντρώσεων επιχειρήσεων με διακλαδικές συνδέσεις, τα ονομαζόμενα «**δίκτυα**». Τέτοιες δικτυώσεις, που περιλαμβάνουν μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, πανεπιστήμια και την τοπική αυτοδιοίκηση, μπορούν να γίνουν φορείς οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης.

Κλαδικές παρεμβάσεις έχουν πολύ συχνά αποτύχει στο παρελθόν. Δεν επιτρέπονται άλλωστε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ε.Ε. δέχεται όμως εξαιρέσεις, σε περιπτώσεις κλάδων κρίσιμης σημασίας για μία περιοχή ή χώρα, ή για την κατηγορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τους κλάδους αυτούς μπορούμε να υποστηρίξουμε με την παροχή τεχνολογικής υποδομής, κατάρτισης, ενίσχυσης στην αναζήτηση νέων προϊόντων και παροχής χρηματοπιστωτικών διευκολύνσεων.

Ενα σύγχρονο πλαίσιο γνώσεων και αντιλήψεων

Οι νέες απαιτήσεις της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, επιβάλλουν ριζικές μεταβολές στο περιεχόμενο, την δομή και την συχνότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Πρέπει να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε μέτρα τα οποία θα προσπαθούν αφενός μεν να αντιμετωπίσουν την υφιστάμενη συσσώρευση ανθρώπινου δυναμικού

σε ξεπερασμένες ειδικεύσεις και, αφετέρου, να εφοδιάζουν διαρκώς τους ήδη απασχολούμενους με τις αναγκαίες γνώσεις για να ανταπεξέλθουν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της εργασίας.

Παράλληλα με τα παραπάνω μέτρα και πολιτικές πρέπει όμως να δώσουμε επιτέλους σημασία και σε έναν άλλο κρίσιμο παράγοντα: **Το σύστημα αντιλήψεων, αξιών και γνώσεων** το οποίο διαμορφώνει τα πρότυπα της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας.

Οι εργαζόμενοι, οι επιχειρηματίες και οι επενδυτές, πέραν των οικονομικών αποδόσεων που αναμένουν να έχουν από τις αποφάσεις τους, θα πρέπει να αισθάνονται ότι ανταποκρίνονται και σε πρότυπα τα οποία υιοθετεί η κοινωνία. Συχνά βλέπουμε το κοινωνικό γόητρο της εργασίας, της επιχειρηματικότητας και γενικότερα της φιλοπονίας να έχει υπονομευθεί και πολύ συχνά να υπερκεράζεται από τα πρότυπα της αποφυγής εργασίας, της ευνοιοκρατικής μεταχείρισης και της καταστρατήγησης νόμων και θεσμών.

Η αλλαγή των προτύπων δεν είναι ούτε εύκολη ούτε γρήγορη διαδικασία. Τα πρότυπα εργασιακής και επιχειρηματικής συμπεριφοράς καθορίζονται από την εκπαίδευση, τα Μέσα Επικοινωνίας, την συμπεριφορά των ηγητόρων και την λειτουργία των θεσμών. Παρόλες τις εγγενείς δυσκολίες όμως και την αντίσταση που θα συναντήσουμε, πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την προώθηση της άμιλλας στον τομέα της παραγωγής και των υπηρεσιών με την καθιέρωση συστημάτων αμοιβής με βάση την παραγωγικότητα, την χορήγηση βραβείων σε ατομικές και συλλογικές προσπάθειες εργαζομένων και επιχειρηματιών, την αναγνώριση και προβολή της προσπάθειας και της επιτυχίας.

Σε κάθε τομέα, να προωθήσουμε την καλλιέργεια ενός κλίματος **υπεροχής μέσω της ποιότητας**, δίδοντας έμφαση στην αξιολόγηση, την επιβράβευση και την αξιοποίηση του αποτελέσματος.

Κοινωνική Συνοχή και αλληλεγγύη

Καθώς η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μία φάση ανάπτυξης, θα πρέπει όμως να προσέξουμε ιδιαίτερα το ζήτημα της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Δεν πρέπει με κανένα τρόπο να επιτρέψουμε να δημιουργηθεί μια κοινωνική κατηγορία ξεκομμένη από την διαδικασία ανάπτυξης, να προσπαθεί να επιβιώσει χωρίς επαρκή οικονομικά μέσα, με αβεβαιότητα για το αύριο. Η ελληνική κοινωνία δεν γνώρισε ποτέ σε σοβαρή έκταση τον κίνδυνο της περιθωριοποίησης μεγάλων στρωμάτων του πληθωρισμού και δεν πρέπει να αφήσουμε αυτό τον κίνδυνο να εξαπλωθεί τώρα. Διαφορετικά, χωρίς κοινωνική συνοχή δεν θα μπορέσουμε να κινητοποιήσουμε όλο το δυναμικό της χώρας στην διαδικασία της ανάπτυξης, ενώ η όποια σταθεροποίηση επιτευχθεί θα είναι εύθραυστη και θα υπονομεύεται από την ογκούμενη κοινωνική δυσарέσκεια.

Αυτές είναι, κυρίες και κύριοι, οι μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική κοινωνία. Προκλήσεις και ευκαιρίες που αν αξιοποιηθούν έγκαιρα και σωστά θα θέσουν την οικονομία σε μία νέα τροχιά απογείωσης και διεθνούς παρουσίας.

Ίσως είναι χρήσιμο να σκεφτεί κανείς τι άραγε θα συμβεί εάν αυτές οι μεγάλες ευκαιρίες δεν αξιοποιηθούν. Εάν η οικονομία μας μείνει στάσιμη ή έστω αναπτύσσεται πολύ πιο αργά από τις άλλες χώρες. Εάν

η παρουσία μας στις διεθνείς αγορές συρρικνώνεται και οι ξένοι επενδυτές διστάζουν να φέρουν τα κεφάλαια τους στη Ελλάδα. Εάν δεν μπορέσουμε να συμμετάσχουμε ισότιμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εάν οι επιχειρήσεις γίνουν εσωστρεφείς και εξαρτώμενες από το κράτος, εάν τα καλλίτερα μυαλά της χώρας μας αναζητούν επαγγελματική προοπτική σε άλλες χώρες.

Θα σκεφτούν ίσως μερικοί, ότι και πάλι η Ελλάδα θα επιβιώσει, ότι κάποιου είδους ευρωπαϊκή ή διεθνής βοήθεια θα μας δοθεί για να παραμείνουμε στην κατάσταση στασιμότητας. Το ενδεχόμενο αυτό θα είναι εθνική αποτυχία. Θα μετατρέψει την χώρα μας σε μία απομονωμένη περιφέρεια στην Ευρώπη, ουραγό των εξελίξεων και αμέτοχη στην νέα διεθνή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνεται. Στο εσωτερικό της χώρας, η αποτυχία θα οδηγήσει σε κοινωνικές εντάσεις, την θέση της συναίνεσης και της συμμετοχής θα πάρει η διαίρεση, η κοινωνική πόλωση και η διαρκής κρίση. Την προοπτική αυτή την απορρίπτουμε και δεν θα αφήσουμε να επικρατήσει.

Σε όλη της την ιστορία, η Ελλάδα προόδευσε όταν ήταν εξωστρεφής, δυναμική, με διεθνή ισχύ και παρουσία. Την Ελλάδα αυτή θέλουμε να οικοδομήσουμε και τώρα, για την σημερινή και την μελλοντική γενιά. Για την Ελλάδα αυτή θα εργαστούμε όλοι και θα πετύχουμε.

Μαζί με την Κύπρο, σε μία νέα ελπιδοφόρα και νικηφόρα προοπτική για την πρόοδο, την ασφάλεια, την ελευθερία και την ευημερία του Ελληνισμού.